

Deel 4

Aanbevelingen voor het beleid

Aanbevelingen voor het beleid

De wet voorziet een *kwaliteitsvolle opvang* voor alle begunstigen van de collectieve opvang. Vanuit dit perspectief dringen zich drie prioriteiten op:

- werken aan een *betere en aangepaste infrastructuur* voor de collectieve opvang van asielzoekers,
- nemen van maatregelen die de *vrijheid en zelfstandigheid* van asielzoekers beter respecteren en die hun *zelfredzaamheid* bevorderen.
- invoeren van een *gendermainstreamings- en gelijkheidsbeleid* in de opvang, gaande van de overheid tot het individuele opvangcentrum.

Op alle beleidniveaus (regering, inrichtende macht, opvangcentra) is er nood aan een *gender mainstreamingsbeleid*. De integratie van een *genderdimensie* in het collectieve opvangbeleid en de *empowerment* van vrouwen in de open en gesloten collectieve opvangcentra zijn noodzakelijk voor de realisatie van gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen en voor het bevorderen van *gendergelijkheid*. Bijgevolg is er nood aan een meer *gediversifieerd* en *flexibel* beleid dat rekening houdt met de *specifieke noden en behoeften* van vrouwen, met de socio-economische positie van vrouwen en mannen in de samenleving en met de machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen.

De aanbevelingen bestaan uit *twee* delen: *algemene aanbevelingen* voor een menswaardig en kwaliteitsvolle opvang van vrouwen en mannen en *specifieke aanbevelingen* m.b.t. vrouwen in de opvangcentra.

Om een **menswaardig en kwaliteitsvolle opvang** te realiseren voor vrouwen en mannen bevelen we aan om:

GENDER & BELEIDSPLAN

- een *algemeen (beleids)plan m.b.t. gendergelijkheid* op te stellen dat zowel voor de koepels als voor de opvangcentra een leidraad biedt voor de integratie van een *genderdimensie* in alle fasen van het opvangbeleid, met daarin een overzicht van maatregelen, ingezette instrumenten en concrete acties. Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van de brochure "Vrouwen en collectieve opvang bij asiel en migratie. Tips&Tricks voor een gendergevoelige aanpak" en publicaties van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen zoals "*Handleiding voor de toepassing van gender mainstreaming binnen de Belgische federale overheid*".
- Instructies of richtlijnen op te stellen met alle opvangpartners om de genderdimensie in hun beleid te integreren.
- een *aangepast beleid* te voeren voor de *opvang van bijzonder kwetsbare groepen*, m.n. (zwaar) getraumatiseerde personen, zwangere vrouwen, alleenstaande vrouwen met/zonder kinderen. Dit vereist een veelheid aan maatregelen waaronder, zoals de opvangwet voorziet, een *individuele evaluatie* binnen de maand na de start van de opvang, *voldoende aantal opvangplaatsen en budgettaire ruimte, aangepaste infrastructuur en activiteiten*, extra en aangepaste *interne begeleiding en hulpverlening* indien nodig, alsook een nauwe samenwerking met *gespecialiseerde instellingen* indien nodig zoals Centra voor Geestelijke gezondheidszorg, Centre d'Accueil Rapproché pour Demandeurs d'Asile (Carda)...

KONINKLIJKE BESLUITEN

- prioritair werk te maken van de uitvaardiging van de aangekondigde *Koninklijke Besluiten*, zoals voorzien in de Opvangwet, inzake de *kwaliteitsnormen* voor de *infrastructuur*, de uitvoering en de vergoedingen van *gemeenschapsdiensten*, de procedureregels voor het nemen van sancties

en voor de behandeling van de *klachten*. Bij de opstelling van deze K.B.'s is een *voorafgaande genderscreening* noodzakelijk met het oog op de realisatie van gelijkheid v/m.

VORMING

- voor directie en personeel in de centra *gendertrainingen* te organiseren, alsook vormen m.b.t. de methodiek van *empowerment, genderbudgeting, interculturele communicatie, beeldvorming over asielzoekers, signaleren van onveiligheid bij vrouwen en kinderen*.
- voor *vrijwilligers* die de opvangcentra ondersteunen een (inleidende) *vorming* te geven over het opvangleven en over gendergelijkheid.

INFRASTRUCTUUR

- bij de inrichting van de gemeenschappelijke *slaapzalen* en de *sanitaire voorzieningen* de nodige *privacy* en *veiligheid* van bewoners te respecteren.
 - Slaapzalen:
 - aparte gangen en/of blokken voor alleenstaande v/m
 - minder aantal personen/kamer: maximum 4 personen/kamer
 - vaste of verplaatsbare wanden tussen de bedden
 - stapelbedden enkel voor kinderen
 - de mogelijkheid voor een individuele kamer
 - Sanitaire voorzieningen:
 - afsluitbare douches en toiletten
 - voldoende aantal douches en toiletten: 1 per kamer (max. 4 personen) of per gezin
- *positieve vormen* van leefsituaties te creëren die meer autonomie en privacy toelaten zoals een 'foyer' of woonunit dat bestaat uit 3 à 4 kamers, waarbij elke kamer (van max. 4 personen of per gezin) over een eigen sanitair en een gezamenlijke keuken beschikt.
- een *stille ruimte* te voorzien voor bewoners die willen ontsnappen van de drukte en van het groepsgebeuren en om maatregelen te nemen tegen overdreven *geluidsoverlast* in de gemeenschappelijke ruimtes, zoals de eetzaal.

KINDEROPVANGVOORZIENINGEN

- *kinderopvanginitiatieven* te voorzien of de toegang tot kinderopvang te faciliteren zodat (alleenstaande) vrouwen/mannen met (jonge) kinderen voldoende kunnen participeren aan het maatschappelijk leven binnen en buiten het centrum: activiteiten waar geen kinderen toegelaten zijn, (taal)lessen, cursussen, gemeenschapsdiensten, sport,... en/of nagaan of de partner hiervoor kan instaan opdat de verantwoordelijkheid zich niet enkel op de vrouwen zou berusten. Tijdens initiatieven voor volwassenen kunnen gelijktijdig ook activiteiten voor kinderen georganiseerd worden.

OPVOEDINGONDERSTEUNING

- initiatieven rond *opvoedingondersteuning* uit te bouwen, zoals praatgroepen rond relevante opvoedingsthema's. Daarbij zijn meer mogelijkheden nodig om een (positieve) ouderrol te vervullen zoals gezamenlijke *vrijtijdsgelegenheden* voor ouder(s) en kind(eren).

- ouders niet te straffen voor het (negatieve of foute) *gedrag van kinderen*.
- ouders niet te berispen of sanctioneren *in het bijzijn van hun kind(eren)*.

PARTICIPATIE, INSPRAAK EN OVERLEG

- *alle bewoners v/m* systematisch te *betrekken* bij het beleid in het centrum. Dit kan d.m.v. praatgroepen, groepsgesprekken, representatieve adviesraden of bewonersvergaderingen waarbij rekening wordt gehouden met een evenredig quotum v/m (volgens het aantal v/m in het centrum). *Maatregelen* om o.a. iedereen aan het woord te laten, kunnen gebundeld worden in een *protocol* waarin het inhoudelijke en financieel kader duidelijk vermeld staat: doelstellingen, verwachtingen,... Hierbij moet verzekerd worden dat de inhoud van het overleg voldoende relevant is (dus niet enkel over catering of openingsuren vestiaire...)

COMMUNICATIE EN INFORMATIE

- aan vrouwen en mannen meer op *actieve en interactieve* wijze informatie te verstrekken over het opvangleven: meer *persoonlijke, mondelinge toelichtingen en briefingen* i.p.v. 'passieve informatieverstrekking' met borden, affiches, ad valvasberichten... Hiertoe zou voor een betere *toegang tot en samenwerking met (sociale) tolkdiensten* mogelijk gemaakt moeten worden in functie van vlotte en efficiënte communicatie met alle bewoners.
- alle maatregelen regelmatig te *evalueren* inzake de *begrijpelijkheid* en inzake de benodigde *vertalingen* en de bewoners hierbij actief betrekken.
- bij het geven en krijgen van informatie rekening te houden met de *uitgangspositie, de diversiteit* binnen de groepen (taal, leeftijd, opleidingsniveau, gezinssituatie, socio-economische situatie van vrouwen en mannen in herkomstlanden,...).
- *duidelijke en zichtbare* informatie te verstrekken over *ngo's, vrouwenorganisaties, hulporganisaties, asielinstanties,...*
- te vermijden dat mannelijke medebewoners *tolken* voor vrouwen in *medische, sociale en juridische kwesties*. Aanwenden van kinderen als tolken altijd vermijden.

TOEGANG TOT (BEROEPS)OPLEIDING, VORMING EN ARBEIDSMARKT

- een *aangepast opleiding- en vormingsaanbod* en *opleidingstrajecten-op-maat* te voorzien in functie van het opleidingsniveau, interesses, mobiliteit, gezinssamenstelling... waarbij vrouwen zowel als mannen geïnformeerd, begeleid en ondersteund worden gedurende hun traject. Dit houdt in dat bewoners voldoende geïnformeerd worden over het bestaand aanbod aan (externe) cursussen en dat hiertoe de nodige faciliteiten worden voorzien zoals kinderopvang .
- de toegang tot de reguliere beroepsopleidingen (via VDAB, Forem, Actiris...) *los te koppelen* van de toegang tot de arbeidsmarkt (conform artikel 12 EU Opvangrichtlijn) en de toegang tot de arbeidsmarkt mogelijk maken na 4 maanden asielprocedure.

VERBLIJFSDUUR IN OPEN COLLECTIEVE OPVANGSTRUCTUREN

- *maatregelen* te nemen die de *verblijfsduur* in de open collectieve opvangcentra daadwerkelijk beperken tot 4 maanden, zoals voorzien in de Opvangwet. Na deze periode in een collectief opvangcentrum zouden zij de keuze moeten krijgen om door te stromen naar kleinschalige opvang of om op individuele basis zelfstandig te gaan wonen (leven en werken). Dit vereist maatregelen voor o.a. het uitbreiden van de *capaciteit van de individuele opvangstructuren* opdat een *vlotte doorstroming* naar individuele(re) opvanginitiatieven mogelijk wordt en voor het toekennen van *meer zelfstandigheid* aan bewoners door zich voor te bereiden op of toe te laten tot de arbeidsmarkt. Daarbij moet de opvangwet herzien worden zodat het recht op een zelfstandig leven mogelijk wordt.

- een proactief en participatief *beleid* te voeren rond *geweld(preventie) en veiligheid*, hiervoor een *protocol of plan* op te maken met de hulp van gespecialiseerde instellingen, organisaties, experts. In dit protocol moet specifieke aandacht zijn voor:
 - het omgaan met (vermoedens van) *intrafamiliaal geweld*
 - een systematische en uniforme *registratie* van incidenten
 - aanscherpen van het *huishoudelijk reglement* met
 - het verbod *op alle vormen van discriminatie* en verbaal en non-verbaal geweld, alsook het verbod op seksueel geweld.
 - informatie over het individueel *klachtrecht* en het recht op verweer tegen sancties
- vastleggen van *infrastructurele en fysieke aanpassingen en normen* in functie van de veiligheid:
 - goede verlichting van de gebouwen, gangen, toegangswegen, ook 's nachts
 - aparte gangen en/of blokken v/m
 - strikt gescheiden sanitaire voorzieningen v/m (ligging, indeling, grootte, bereikbaarheid)
 - wegnemen van doorkijkmogelijkheden bij sanitair en slaapzalen

Deze normen op te nemen als minimale eisen ten aanzien van de infrastructuur.
- voor alle bewoners: voorlichtingssessies m.b.t. het verbod op geweld en discriminatie.

- op regeringsniveau (i.s.m. de deelstaten) een *akkoord* te sluiten met de *vervoersmaatschappijen TEC en STIB* in het Waalse en het Brusselse Gewest voor een goedkoop abonnement zoals De Lijn abonnement van 30€/jaar in het Vlaamse Gewest opdat vrouwen en mannen kunnen deelnemen aan de samenleving. Daarbij aansluitend zijn voor de terugbetaling van de *verplaatsingskosten* met de trein *flexibelere regels* zijn nodig tijdens bijvoorbeeld vakantieperiodes of om een cursus te volgen zijn. Dit kan resulteren in het recht op een *minimum budget* aan vervoersonkosten per maand.
- voldoende aantal *fietsen* ter beschikking te stellen voor alle bewoners en fietsrijlessen voorzien. Mannen/jongens mogen de fietsen niet volledig voor zich opeisen.

Specifiek voor vrouwen bevelen we aan om:

VROUWENWERKING & SAMENWERKING MET VROUWENORGANISATIES EN DERDEN

- de *vrouwenwerking* in alle collectieve opvangstructuren structureel in te bedden en te verruimen, o.a. voor de organisatie van *activiteiten* zoals *praatgroepen* voor vrouwen, vormingssessies voor de bewoners v/m over mensenrechten, gelijkheid v/m en andere thema's
- *structurele samenwerkingsverbanden –en projecten* op te starten met (lokale) *vrouwenorganisaties* voor o.a. de organisatie van educatieve, (re)creatieve, sportieve,... activiteiten voor vrouwen en voor andere (gezamenlijke) initiatieven voor vrouwen in het kader van de opvang. Deze mogelijkheid zo breed mogelijk *aanmoedigen en bekendmaken* bij zowel (de koepels van de) vrouwenorganisaties als bij de (koepels van de) opvangcentra.

ACTIVITEITEN & EMPOWERMENT

- op regelmatige basis, zowel binnen als buiten het centrum én *in overleg met de bewoners* v/m emanciperende en diverse (recreatieve, culturele, educatieve, sportieve, creatieve,...) *activiteiten* te organiseren die bijdragen tot de empowerment van bewoners v/m zoals de organisatie van groeps gesprekken over thema's zoals het opvangleven, mensenrechten, gelijkheid v/m,...
- v/m te sensibiliseren m.b.t. gelijkheid van vrouwen en mannen en gendergelijkheid.

AUTONOMIE & GROEPSREGIME

- *maatregelen* te nemen die vrouwen en mannen toelaten om hun leven zoveel als mogelijk zelf in handen te nemen en om *zelfstandig beslissingen* te nemen. Alle maatregelen en organisatorische aspecten binnen de collectieve opvang zouden vanuit dit perspectief gescreend en aangepast moeten worden. Bijvoorbeeld: vanuit het oogpunt van *maximale zelfstandigheid, autonomie* moeten alle bewoners de mogelijkheid krijgen om zelf te *koken* en hiervoor de nodige kwaliteitsvolle producten kunnen aanschaffen.
- de organisatie van het (verregaande) *groepsleven* en van de *collectieve uurroosters* te evalueren in functie van de tijdsbeperking om een *maximale vrijheid* en een *eigen tijdsbeheer* mogelijk te maken.

AANGEPASTE INFRASTRUCTUUR VOOR VROUWEN

- bij de *inrichting en benutting* van de ontspanningsruimte(s) of dagzalen ook rekening te houden met de noden en behoeften van vrouwen: bijvoorbeeld niet enkel een 'mannelijke' inkleding van fitnesszalen maar ook attributen die vrouwen kunnen aanspreken.
- een *vrouwenkamer* in te richten die enkel voor vrouwen (en evt. kinderen) bestemd is en indien mogelijk altijd vrij toegankelijk is: om te lezen, te ontspannen, tv te kijken, muziek te beluisteren, voor activiteiten voor vrouwen,...
- maatregelen te nemen zoals aparte uurregelingen voor vrouwen en mannen zodat ook vrouwen '*publieke ruimtes en faciliteiten*' in de centra zoals TV's, computers, internetruimte, fitnessruimtes,... vrij kunnen gebruiken.

FYSIEK, VERBAAL, SEKSUEEL GEWELD & (ON)VEILIGHEID(SGEVOEL)

- constante *aandacht* besteden aan de veiligheid en het (on)veiligheidsgevoel bij vrouwen en meisjes en hierover *praatgroepen, vergaderingen, ontmoetingsmomenten met vrouwen* organiseren en/of vrouwen hierover aanspreken in individuele gesprekken. De genomen *maatregelen* m.b.t. de veiligheid van vrouwen continu *evalueren* in samenwerking met de vrouwen.
- wanneer de groepen (alleenstaande mannen, alleenstaande vrouwen, gezinnen) in de centra gemengd zijn, het *aantal v/m evenwichtig* te verdelen en minstens *aparte vleugels* te voorzien voor v/m en koppels, families.
- mannen en vrouwen te sensibiliseren m.b.t. ongewenste aandacht en aansprekingen. Mannen die vrouwen lastigvallen *aanspreken* op hun gedrag en dit ook bespreken met vrouwen.
- voor centrummedewerkers:
 - beleidsmaatregelen, methodieken, vormingsmateriaal, infopakketten, gedragscodes te ontwikkelen m.b.t. *preventie en hulpverlening* die medewerkers meer handvatten bieden in de uitvoering van hun werk, bijvoorbeeld een *protocol of richtlijn 'omgaan met geweld, 'geweldloze opvoeding van kinderen'*.
 - trainingen te organiseren over het *signaleren van onveilige situaties en geweldplegingen*, bijvoorbeeld train-de-trainer-traject m.b.t. het signaleren van onveiligheid bij vrouwen en meisjes, weerbaarheidstrainingen, voorlichtingssessies rond (on)veiligheid(sgevoel).

- voor vrouwen en meisjes:
 - *weerbaarheidstrainingen, voorlichtingssessies m.b.t. assertiviteit* te organiseren.
- mannen actief betrekken bij de preventie van geweld en hen sensibiliseren en informeren m.b.t. (intrafamiliaal) geweld.

VROUWEN BETREKKEN BIJ PARTICIPATIE, INSPRAAK, OVERLEG EN VORMING

- collectieve en individuele *gesprekken en bijeenkomsten* te organiseren met vrouwen en meisjes om te komen tot een gediversifieerd en flexibel beleid dat rekening houdt met de *specifieke noden en behoeften* van vrouwen en meisjes. Bijvoorbeeld: op participatieve wijze de tevredenheid over de aangeboden maaltijden nagaan en indien nodig bijsturen, het aanbieden van bh's en zwangerschapskledij indien nodig.
- sommige vrouwen die *extra aanmoediging* nodig hebben voor een *actieve deelname* aan initiatieven (zoals activiteiten, oudervergaderingen, bewonersvergaderingen,...) erbij te betrekken door *mondeling en persoonlijke toelichting* over het initiatief te geven.
- bijzondere inspanningen te leveren voor vrouwen en alleenstaande moeders en hiertoe de nodige faciliteiten te voorzien waaronder kinderopvang.

GEMEENSCHAPSDIENSTEN

vrouwen en mannen *evenveel kansen* te geven om technische 'jobs' en huishoudelijke 'jobs' op te nemen: technische taken niet enkel door mannen laten uitoefenen en kuisopdrachten niet hoofdzakelijk door vrouwen laten uitvoeren (genderneutraal en seksneutrale functieclassificatie).

een billijke *vergoeding* voor de 'jobs' die elders door professionele hulp of onderhoudspersoneel uitgevoerd worden, zoals het onderhoud van het sanitair en de gangen.

loondiscriminatie (en dus de loonkloof) tussen 'meer technische taken en 'kuisopdrachten' weg te werken: de ongelijke wegging van deze functiekenmerken vermijden.

SPECIFIEK VOOR DE GESLOTEN OPVANGSTRUCTUREN

Voorgaande aanbevelingen gelden ook voor de gesloten centra, met uitzondering van de aanbevelingen die onuitvoerbaar zijn in de context van detentie.

- – de *Europese Opvangrichtlijn* ook om te zetten in Belgisch recht voor wat betreft de gesloten opvangcentra.
- - op het niveau van Dienst Vreemdelingenzaken *maatregelen* te nemen die het *groepsregime* tot een minimum beperken en die een *maximale vrijheid, zelfstandigheid en levenskwaliteit* van de opgesloten vrouwen verzekeren. Bijvoorbeeld: opgesloten personen moeten de mogelijkheid krijgen om zelf te beslissen wanneer en hoelang ze naar 'buiten' gaan voor frisse lucht.
- detentie te beperken tot gevallen waar het *absoluut noodzakelijk* is en om betrouwbare (cijfer) gegevens beschikbaar te stellen over o.a. de duur van de vasthouding per bewoner, met een duidelijke opsplitsing naar het geslacht (seksstatistieken).
- *dagelijkse toegang* tot de douches mogelijk te maken.
- structurele *samenwerkingsverbanden* af te sluiten met (geaccrediteerde) bezoekersorganisaties en vrouwenorganisaties voor o.a. de organisatie van activiteiten en de bezoekenmomenten met geaccrediteerde verenigingen en bezoekers beter bekend te maken bij de vrouwelijke gedetineerden en deze bezoekers ook vrije toegang te geven tot de (gemeenschappelijke) dagzalen.

- *Veiligheidspersoneel en directie* te sensibiliseren over de impact van het dragen van politie-uniformen en het meedragen van uiterst zichtbare sleutelbossen op de bewoners.
- bij het betreden van de *kamers* (bvb. bij kamercontroles) de privacy van bewoners te garanderen d.m.v. bvb. eerst aankloppen, voorafgaande verwittiging.
- maatregelen te nemen die een *vrije communicatie* met de buitenwereld mogelijk maken (via telefoon, post, internet,...)
- de rol van *terugkeerfunctionaris* toe te vertrouwen aan specifiek daarvoor aangestelde medewerkers (en niet te combineren met de functie van maatschappelijk assistent).

BUDGET

- voor de realisatie van deze aanbevelingen (1 tem 20) en de opvolging ervan zijn inspanningen en *extra budgetten* noodzakelijk. Daarom bevelen we de overheid aan om *extra middelen* te voorzien in functie van kwaliteitsvolle en menswaardige opvang en de integratie van een genderperspectief in het opvangbeleid.
- de opvangcrisis niet als hindernis te zien om een aantal essentiële beleidsmaatregelen te nemen of uit te voeren. Het merendeel van bovenstaande aanbevelingen vergen wel inspanningen, maar hebben weinig budgettaire impact.

